

SCALA PARADISI

АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SERBICA

SECTIO GLOTTOLOGICA ET LITTERARIA

COLLEGIUM PALAEOSLAVICUM
SLAVICA ET SERBICA MEDIAEVALIA

Volumen I

SCALA PARADISI
SCRIPTA IN MEMORIAM
DEMETRII BOGDANOVIĆ VIRI ACADEMICI
1986–2016

Acceptum in Sectionis glottologicae et litterariae conventu vi, die xxvi mensis
Iunii, anno mmxviii, auctoribus Jasmina Grković-Major, Academiae socia
ordinaria et Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socio extraneo

Redactores

Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socius extraneus, Tatjana Subotin-Golubović,
univ. profestrix, Irena Špadijer, univ. profestrix, Nataša Dragin, univ. profestrix,
mag. Dušica Grbić et Katarina Mano-Zisi

BELGRADI
MMXVIII

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

СТАРΟΣЛОВЕНСКИ ОДБОР
СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК

Књига 1

SCALA PARADISI

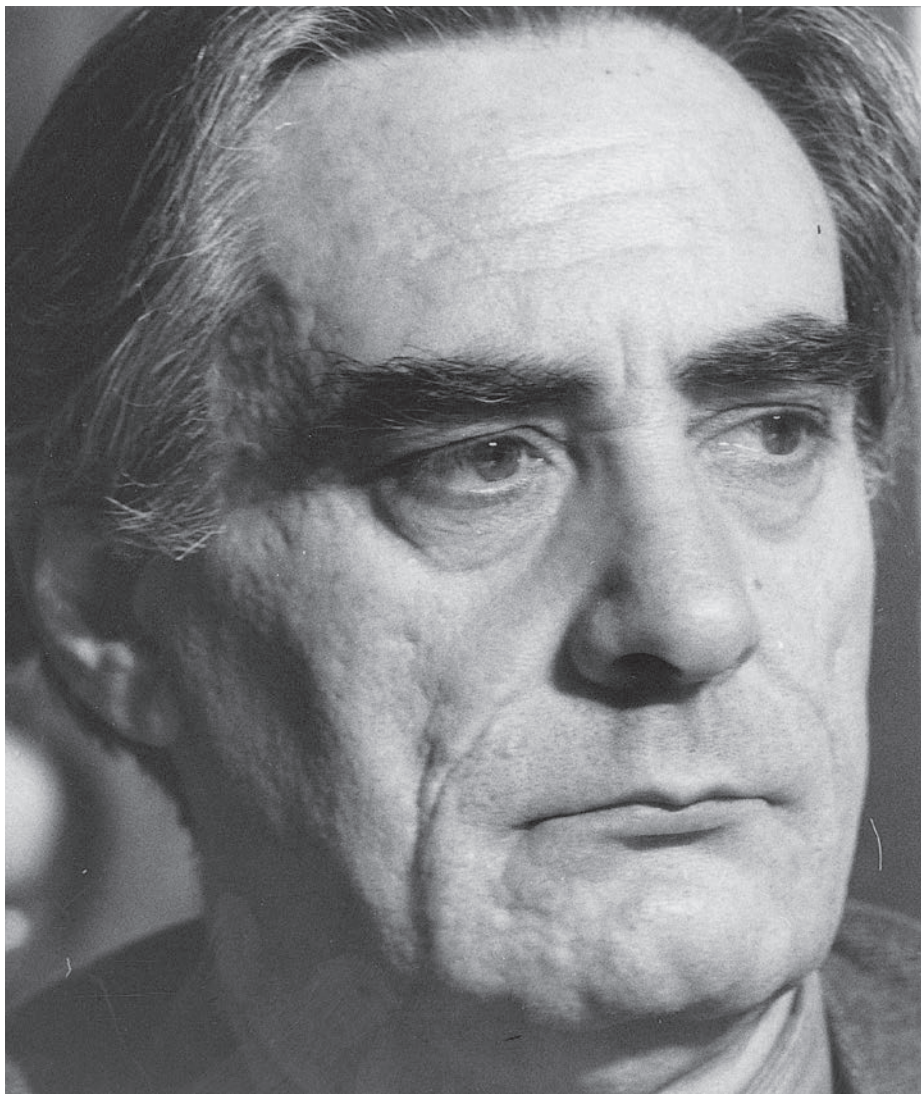
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН
1986–2016

Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна
2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејџор
и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова

Уредници

Анатолиј Аркадјевич Турилов, инострани члан САНУ, проф. др Татјана
Суботин-Голубовић, проф. др Ирена Шпадијер, проф. др Наташа Драгин,
мр Душица Грбић и Катарина Мано-Зиси

БЕОГРАД
2018

Luigi Forgasoli

Димитрије Богдановић (из породичне архиве)

УВОДНА РЕЧ

Академик Димитрије Богдановић (1930–1986), по образовању теолог и правник, оставио је својим делом блистави траг у српској медијевистици. Био је свестрани проучавалац српске средњовековне духовне културе и књижевности, као и српског рукописног наслеђа у целини, сагледавајући их из различитих углова и тиме утирући пут у многим областима истраживања. Као начелник Археографског одељења Народне библиотеке Србије и професор на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду несегично је преносио знање млађим генерацијама, образујући многе нараштаје научних посленика.

У научном раду значајну пажњу посветио је византијским темељима српске средњовековне културе и рецепцији византијске књижевности. Једна од омиљених тема била му је Лествица светог Јована Лествичника. Објавио је њен превод, као и монографију *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности*, засновану на докторској дисертацији. У жељи да корене српске духовности приближи савременицима писао је у више наврата о исихазму, посебно о неоплатонизму у исихастичкој књижевности код Срба, о социјалној теологији Јована Златоустог, о Светим оцима и учитељима цркве, рецепцији византијског богословља у Србији XIV и XV века, о књижевности као чиниоцу интеграције византијско-словенског Балкана, о византијском књижевном канону у српским службама средњег века. Редиговао је превод *Поетике рановизантијске књижевности* Сергеја С. Аверинцева, обогативши књигу врским предговором *На њушевима ѿеориској проучавања рановизантијске књижевности*. У низу прилога посвећених појединим питањима средњовековне књижевности у Срба издвајамо студију *Развој жанрова у српској књижевности XIII века*, као и више од стотину одредница у *Речнику књижевних ѿермина*. Средњовековној култури приступао је као целини, заснованој на јединственом погледу на свет, те је писао и о односу књижевности и ликовне уметности. „Закон лепоте као свеопшта норма људског постојања захтевао је да буде исказан и у стварању писаном речју“, изрекао је једном приликом. Своја књижевнотеоријска и историјскокњижевна проучавања крунисао је поглављима у вишетојној *Историји српског народа* и књигом *Стара српска књижевност*.

Хвале је вредна и његова посвећеност приређивању, критичком издавању и превођењу старих споменика. Учествовао је у припреми прва два тома издања *Законика цара Стефана Душана*, у којима је објављено шест преписа овога текста, објавио *Софијску службу светом Сави, Карејски њишик светиога Саве, Србљак. Службе, канони, аканџисџи*, I–IV (у сарадњи са Ђорђем Трифуновићем), Теодосијево *Жиџије Пеџра Коришкој, Жиџије Ђорђа Крајовца, Еџисџолије кир-Силуанове, те Маџиџин аџосџол*. Саставио је и данас у издавању споменика незаобилазни текст *Правила за криџичка издања сџарих срџских џисаџа*. Био је и један од покретача едиџије *Сџара срџска књижевносџи*, чији је циљ био да дела средњег века кроз преводе приближи савременом читаоцу. Са својим учитељем Владимиром А. Мошином приредио је критичко издање Вуковог превода *Новој завџеџа* у оквиру *Сабраних дела Вука Караџића*.

Пажњу је посвећивао и проблемима текстологије и лексикографије. У овој области драгоцени су његови радови *Тексџолошко изучавање џравних сџоменика средњовековне Срџије, Недиблијска џрађа у речнику сџарословенској језика срџске редакџије* и *О неким џиџијањима лексикоџрафске обраде јужнословенских ћирилских сџоменика срџске редакџије*.

Проучавао је српско писано наслеђе у многим рукописним збиркама (Хиландар, Савина, Библиотека Епархије арадске, Дечани, Пећка патријаршија, Никољац, Цетињски манастир и др.). Продубио је приступ који је усвојио од Владимира А. Мошина на пољу археографије и палеографије, а своја начела изложио је у програмском раду *Меџод оџиса рукоџиса у Археоџрафском одељењу Народне дџблиоџеке СР Срџије у Беоџраду*. Поред више прилога у којима је изнео резултате својих истраживања (*Сџара срџска рукоџисна књиџа и џроблем реконсџрукџије њених фондова, Ђирилска џалеоџрафија и кодиколоџија у Јуославији, Персџекџиве књижевноисџоријских исџираживања у збиркама словенских рукоџиса Свеџе Горе, Археоџрафски џројекџи у Срџији* итд.), објавио је и две монографске синтезе: *Каџалој ћирилских рукоџиса манасџиџира Хиландара, I–II*, и *Инвенџар ћирилских рукоџиса у Јуославији (XI–XVII века)*.

„Био је то човек сасвим изузетних особина“, написала је академик Ирена Грицкат, један од његових блиских сарадника. Красили су га, како каже, велика интелектуална и духовна острашћеност, многострана и необична знања, моћ усредсређивања, организаторска умешност, тактични приступ саговорницима, дар лепе речи, мирна углаћеност, те јасноћа и брзина мишљења. „Он је, по некој особеној интуиџији, по дубоко проџуховљеној поистовећености са предметом свога рада, био непоновљив.“

Академик Димитрије Богдановић је, поред бројних дужности које је имао у Српској академији наука и уметности, био оснивач и први председник Старословенског одбора, утемељеног 1982. године. У знак захвалности за наслеђе које нам је оставио и поштовања према његовом неуморном раду, едицију Старословенског одбора САНУ *Словенски и српски средњи век (Slavica et Serbica mediaevalia)* започињемо њему посвећеном споменицом.

Академик Јасмина Грковић-Мејдор

ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ

ТРОПАР И КОНДАК КИЈЕВСКОМ КНЕЗУ ВЛАДИМИРУ У РУКОПИСУ ДАНИЛА КРПЦА

МИРЈАНА БОШКОВ

Апстракт. – Текст тропара и кондака кијевском кнезу Владимиру објављује се из преписа који се налази у саставу Псалтира с последовањем у Библиотеци Епархије арадске, чији је месецослов настао у традицији синаксара што га је у првој деценији XVII века Данил Крпац исписао с руског изворника у Москви. Уз осврт на проучавање руских култова у српској средини, пажња се посвећује богослужбеном прослављању кнеза Владимира, коме химнографски текст у српској редакцији није познат пре преписа тог инока из манастира Папраће.

Кључне речи: српско-руске везе, српска рецепција руске химнографије, кнез Владимир Свјатославич, Данил Крпац, манастир Папраћа, Псалтир с последовањем у рукопису Библиотеке Епархије арадске

У овом раду полазим од обавештења о рукопису Данила Крпца која је Димитрије Богдановић објавио у свом опису српских рукописа из Библиотеке Епархије арадске¹ под бројем 25 (даље: Арад 25). Мада је имао прилику да се свега неколико дана бави том веома занимљивом збирком, захваљујући својој завидној ерудицији и археографском искуству, Д. Богдановић је представио 15 рукописа који су у Арад били пренети из манастира Ходоша. Износећи о њима обиље података, отворио је у многим правцу могућности за нова истраживања путева књиге и делатности њених творца. Својим запажањима пружио је подстицаје да се додатна пажња посвети појединим рукописима о којима је у литератури постојала само извесна оскудна информација. Испоставило се да је посебно занимљив одељак синаксара у Арад 25, што га је Д. Богдановић уопште први пут, и то подробно, приказао. Објављујући из њега опширни запис са појединостама неубичајеним за сам жанр записа, разрешио је тајнописом наведени назив манастира и име писара тог одељка на л. 142а–189б: утврдио је да је то био Данил Крпац из манастира Папраће, иначе познат по сличним записима

* Мирјана Бошков, [Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду]
boskovmira@gmail.com

¹ Богдановић 1975, 45–49.

што су о његовом боравку у Москви у доба краткотрајне владавине цара Василија Шујског (1606–1610) већ били публиковани из рукописа који су у међувремену нестали.²

Рукопис Арад 25 моју пажњу је у први мах привукао због сведочења Данила Крпца о раду и животу у Москви, као и због састава одељка који је он исписао својом руком.³ Из описа Д. Богдановића произлази да текст, што га је сам писар означио као „синаксар“, представља, у ствари, тропарник месецослова и триода који је накнадно био укључен у обиман зборник од 378 листова. Тај кодекс на хартији из средине XVI века сада садржи псалтир, а на оној из XVII има додате још неколике списе различитих дуктуса. Ради се, у целини узев, о конволуту који представља псалтир с последовањем са више одељака међу којима су, уз богослужбени календар, делови часослова и октоиха, као и још неки мањи неидентификовани текстови. Такав тип псалтира Д. Богдановић је иначе окарактерисао као читаву литургијску „библиотеку у малом“.⁴ У истом смислу одређиваће га и други аутори. Олга П. Лихачева ће истаћи његову универзалност, а, уврстивши га у зборнике сталног састава, говориће о мноштву његових различитих варијанти при чему су све компоненте сједињене тако да чине јединствено дело.⁵ Та поставка о варијабилности и целовитости потом је новим испитивањима подржана и радо цитирана.⁶ Општеприхваћено је, међутим, мишљење да календар са успоменама на свете и празнике у поретку непокретног циклуса, као и са богослужбеним упутствима и читањима за празнике покретног циклуса, чини обавезни саставни део псалтира с последовањем. Такав литургијски календар може, као у Арад 25, садржати и химнографски слој, захваљујући чему се он назива и тропарником. Како је псалтир српске редакције у првом делу Арад 25 исписан на старијој хартији, по свој прилици је претходни

² Novaković 1878, 182–183; Стојановић 1902, № 1111; Стојановић 1903, № 346; Петковић 1951, № 9.

³ Посебно заинтересована податком о аутографу Данила Крпца што га је Д. Богдановић пружио према запису са његовог преписа синаксара, нашла сам могућност да га 1997. године у самој библиотеци накратко прегледам, а касније сам радила према тада сачињеним фотографијама. Извесна запажања археографске природе о самом рукопису са унеколико измењеним датирањем, као и о његовом занимљивом саставу српских култова, изложила сам у: Бошков 2001, 107–129. На то да се у њему налази редак, засада најраније посведочени текст српске редакције тропара и кондака кнезу Владимиру – Василију скренула сам пажњу у: Бошков 2012, 699–717.

⁴ Богдановић 1971, 28.

⁵ Лихачева 1981, 226, 240.

⁶ Уп. Семячко 2014, 60–68; Мошкова 2014, 648.

српски текст одговарајућег календара Данил Крпац заменио новим са руском грађом. На питање одакле ју је преузео неће бити једноставно чак ни приближно одговорити.

Познато је, наиме, да су се месецослови још у руским рукописима из ранијег раздобља по свом саставу међусобно толико разликовали, да је Олга В. Лосева констатовала како се не могу издвајати њихове посебне редакције него само групе према типолошкој сличности;⁷ касније, с повећањем броја локалних руских култова, разлике су се само повећавале. Што се уношења руских светих у месецослове различитих богослужбених књига тиче, оно је, према Јевгенију Ј. Голубинском, постало обавезно тек од почетка XVII века, односно од штампања Служабника 1601–1602. године;⁸ до тада је њихова заступљеност по рукописима била веома оскудна, а и од тада „произвол в составлении списка общепочитаемых святых господствовал до 1682“ када је издат типик са исправкама патријарха Јоакима.⁹ На прва московска издања „святцев“ указао је архиепископ Сергиј (Спаски) тек у оквиру Типика из 1610, а затим и Псалтира с последовањем из 1625. године;¹⁰ у њима су били обухваћени руски свети којима је општеруско празновање установљено на саборима из средине XVI века.¹¹ Како је Псалтир с последовањем из 1625. године ван временских граница боравка Данила Крпца у Русији, да би се проверило је ли он радио према штампаном извору, требало је испитати једино наведени типик, који је под насловом *устѣа сирѣѣ око црковноѣ* био издат по налогу Василија Шујског и са благословом патријарха Ермогена. Податак да је његово штампање било завршено 25. априла 1610, свега неколико месеци пре но што је цар 17. јула био свргнут с престола, није искључио могућност да је Данил Крпац радио према њему, али је текстолошко проверавање односа синаксара у Арад 25 са тим типиком показало да то никако није био Данилов извор.¹² Произлази, дакле, да је богослужбени календар у Арад 25 био

⁷ Лосева 2001, 31–43.

⁸ У том издању месецослов, у којем нема тропара, садржи *оуспеніѣ сѣѣо и равноапѣлоцѣ великаго крѣза владциера нареченѣа во сѣѣомѣ крѣщеніи василѣа* (Служедник 1602, без фолијације).

⁹ Голубинский 1998, 223–227.

¹⁰ Да је то уопште најраније московско издање Псалтира с тумачењем, потврђује се и новијим испитивањима (Вознесенский 1996, 217).

¹¹ Сергий 1997, 363–364.

¹² У месецословном одељку тог типика (Устав 1610, л. 239а–865б) помен са службом кнезу Владимиру (л. 783–786б) долази под заглављем које се не подудара са одговарајућим у препису Данила Крпца. Док у тропару нема текстуалних разлика изузев оних које су настале преносом у српску језичку редакцију, дотле у кондаку постоје извесна разнотченија стилске природе.

сачињен према рукописном предлошку, међутим, њега не би било лако установити ни када бисмо располагали много подробније описаним и систематичније проученим месецословима у руском рукописном наслеђу из XVI и XVII столећа, а ни зато што они сами услед велике употребе нису добро сачувани.¹³

У Арад 25 први, хагиолошки одељак са насловом послѣдованіе с'браніа вселѣтнаго. начанше от мѣца сѣктѣмвріа до мѣца авгѣста. прѣидеє трѣб и кѣ празнникѣ и нарочитѣ стѣць завршава се констатацијом конѣць пріетѣ мѣцѣсловіе. Непосредно после њега, заузевши остатак истог 189б листа, долази опширни запис са саопштењем писара да је у Москви набавио и исписивао изкѣ сѣмх синѣзарѣ; на следећем листу под ознаком начало сѣаго и великаго поста почели су се ређати празници непокретног циклуса од Недеље митара и фарисеја. Сведочење писара нашло се усред богослужбеног календара, а приликом de visu прегледања кодекса, нисам уочила ништа што би указивало на то да је његов запис био накнадно додат на преостале белине листа: по томе бих рекла да је он повезан с претходним текстом, односно првим одељком Данилова рукописа који је посвећен празницима непокретног годишњег циклуса. Обавештење Данила Крпца да је синаксар рађен према московском изворнику и са своје стране потврђује чињеница да се, уз заостале русизме, у његовом саставу садрже помени толико великог броја руских светих колико их није запажено у ранијој српској баштини, а поред редовних упутстава за избор тропара и кондака, врло често и они сами.

У процесу установљавања рецепције руских култова на Југу важну улогу су одиграли закључци Владимира А. Мошина. Он се, додуше, у својим истраживањима усредредио на ранији период, али то што је прегледао и доступну грађу која потиче из раздобља од средине XIV до XVII века (а она, забележио је, обухвата четрдесетак рукописа месецослова уз псалтире с последовањем и сличне рукописе, као и стотинак синаксара уз јеванђеља и апостоле¹⁴), чини веродостојном и незаобилазном његову констатацију да су уопште из српског литургијског календара негде од средине XIV века испали и они руски свеци чији се спомен иначе редовно налази у одговарајућим јужнословенским рукописима из претходног раздобља. После В. А. Мошина присуство руских култова код нас пратио је на ширем материјалу Димитрије Е. Стефановић. Бавећи се месецословима у српским рукописима апостола и јеванђеља из XIII и XIV века, дао је преглед у њима забележених словенских празника (што се руских

¹³ Лихачева 1981, 240.

¹⁴ Мошин 1959, 57–58.

тиче, унео је извесне корекције у Мошинов списак);¹⁵ притом, као ни В. А. Мошин, није наишао на календарски помен кнеза Владимира. То би у основи одговарало налазима О. В. Лосева да се тај помен ни у руским месецословима не среће пре XIV века, а ни у том столећу га ова ауторка не региструје често.¹⁶

У међувремену, новим подацима проширени корпус јужнословенских рукописа са староруским делима, што га је већ био систематизовао Хајнц Миклас,¹⁷ Анатолиј А. Турилов је критички размотрио, а и постојећи репертоар руских помена подвргао је извесном ревидирању. Тада је изнео уверење да се у неописаним или незадовољавајуће описаним збиркама могу пронаћи и досад неуочена дела што су пристигла у току Првог источнословенског утицаја,¹⁸ чије деловање иначе прати и кроз готово читаво XV столеће.¹⁹ У другој пак прилици је приметио, и то управо поводом месецослова,²⁰ како нису искључена ни најнеочекиванија изненађења, поготово зато што при описивању рукописа аутори често воде рачуна само о ономе што припада њиховој националној традицији.²¹ Такав суд о проучености грађе, као и мишљење истог аутора како је хагиографска традиција о Владимиру неоспорно домонголског порекла,²² упућивали би на то да се не би баш без икакве основе долазило на помисао да је и Владимирова успомена доспела на Југ у неком споменику из времена Првог источнословенског утицаја. Међутим, његова процена да се трећина од укупно сачуваног фонда јужнословенских рукописних књига из периода XI–XIV века налази у руским рукописним збиркама,²³ као и да синаксари са руским светима и празницима који се садрже у јеванђељима и апостолима из тог времена представљају не мање од половине од њиховог укупно сачуваног броја,²⁴ једва да оставља места сумњи

¹⁵ Стефановић 1989, 137–160.

¹⁶ Лосева 2001, 91–92, 383.

¹⁷ Miklas 1988, 456–461.

¹⁸ Турилов 2014а, 153–154, 164–165, 175.

¹⁹ Турилов 2011, 9–32; Турилов 2014а, 169–184.

²⁰ Преглед новије литературе о њима у: Турилов 2014б, 125, нап. 1.

²¹ Турилов 2014б, 110.

²² Исто, 115, 132, нап. 50. У издању овог рада из 1999. аутор је поводом извесних раних сведочанстава о Владимировом култу указао на то колико је за његово датирање важан бугарски препис Владимировог житија у синајском пергаментном палимпсесту РНБ, Q. п. I. 63, који се датира од краја XIII до почетка XIV века (в. издање житија у: Пичхадзе и др. 2005, 303–308).

²³ Турилов 2014а, 144.

²⁴ Турилов 2011, 9–10, нап. 2.

у то да у тој грађи која је дуго приступачна руским научницима већ није запажено све што би се Владимира Свјатославича тицало. По свој прилици, не отвара се много простора очекивању да би се проналажењем и испитивањем нове јужнословенске грађе из раног периода његов календарски помен могао и документовати.

Кад је пак реч о Другом источнословенском утицају, у чијем проучавању се иначе не обраћа много пажње на месецослове, треба пре свега узети у обзир рад Д. Е. Стефановића, који је разматрао и руске помене у одређеном броју споменика из XVI–XVII века, и то махом у саставу српских псалтира с последовањем. Своја сазнања је објавио у приказу одговарајућих рукописа из Библиотеке Матице српске, али их је, напоменуо је, засновао на истраживањима стотинак месецослова из рукописних и штампаних књига XVI века, међу којима је било тридесетак у саставу последовања уз псалтире.²⁵ Закључком да су руски помени били својствени српским рукописима из крајева северно од Саве и Дунава, Д. Е. Стефановић је са своје стране конкретним примерима (међу којима је и помен кнеза Владимира²⁶) потврдио сумарну оцену Д. Богдановића да у XVI–XVII веку долази до промена, те да је обележје тог раздобља било „у проширивању јужнословенског календара руским култовима, а с тиме и српске културноисторијске свести елементима руске и опште историје“.²⁷ Упркос томе што обимни корпус српских рукописа псалтира с последовањем није довољно систематски изучен,²⁸ у светлу наведених запажања може се сматрати да су у њима обриси рецепције руских култова у основи сагледани, те да се по заступљености руских помена и њиховом химнографском саставу у оквиру такве богослужбене књиге Арад 25 изразито издваја. У већем броју руски празници су приказани једино у више деценија млађем псалтиру с последовањем, НБС Рс 46,²⁹ али у њему успомена на Владимира није пропраћена тропаром. Запажа се, заправо, како се у

²⁵ Стефановић 1993, 176, 178–179.

²⁶ Он се налази у препису месецослова из Псалтира патријарха Калиника, БМС РР II 22 (уп. Богдановић 1982, № 1270; Ћрбић и др., 48–52).

²⁷ Богдановић 1980, 261–262.

²⁸ Д. Богдановић је у библиотекама бивше Југославије регистровао више од стотинак рукописа псалтира с последовањем разних редакција, као и десетак тропарника који би, не баш сасвим прецизно датирани, потицали из XVI–XVII века (Богдановић 1982, 91–98). Т. Суботин-Голубовић је уопште у српском рукописном наслеђу из периода од 1557. године до средине XVII века указала на седамдесетак псалтира с последовањем (Суботин-Голубовић 1999, 216–219).

²⁹ Штавланин-Ђорђевић и др. 1986, № 47.

српским рукописима уопште ретко указује на присуство химнографских текстова руским светима.³⁰

Преношење и прихватање руских празника показатељ је важне и не само хронолошке димензије српско-руских веза. На том плану је, како произлази, улога Данила Крпца и његовог манастира Папраће била од посебног значаја. Календар у Арад 25 занимљив је у многим погледу. Кад се буде исцрпно приказао химнографски слој руских култова у њему, свакако ће бити обogaћена наша представа о поетским садржајима што их је Данил Крпац из свог московског изворника преузео и, по свој прилици, потом у више наврата умножавао. Наиме, према објављеним записима са његовим именом из рукописа који су у међувремену нестали, има разлога мислити да је и у њима језгро које води порекло из руског извода било, уз евентуалне мање варијације, сличне садржине као и у Арад 25. Будући да сам већ установила како је тај монах из Папраће био не само преписивач него и редактор који је свој календар из руског изворника накнадно допуњавао српским култовима,³¹ могло би се очекивати да се покаже како је и током свог московског исписивања Данил Крпац вршио извесне промене. Мада се испоставља да сам месецослов у Арад 25 представља у односу на руски предлогак измењену редакцију коју је сачинио тек по свом повратку из Русије, ипак сама чињеница да се његове интервенције нису односиле на и иначе стабилан текст помена с тропаром кнезу Владимиру допушта да се за другу прилику остави неиздежно екстензивно описивање целовитог календара у Арад 25.

На овом месту било би корисно макар у најопштијим цртама назначити контекст у којем су се у српском рукопису, поред датума помена равноапостолног кнеза Владимира – Василија, појавили тропар „Уподобил се купцу“ и кондак „Подобил се великому апостолу Павлу“, којима се он – низањем различитих поређења – прославља за то што се определио за православну веру и што је столујући у Кијеву крстио сву Руску земљу.³² О историјском значају тог кнеза, који је Кијевску Русију крајем X столећа прикључио хришћанском свету византијског ареала, знало се у српској

³⁰ Служба Борису и Глебу позната је и издата према српским рукописима XIV века (Павлова 1988, 34–40; Pavlova 2008², 191–200; Суботин-Голубовић 1992, 123–134), такође кондак и икос (Павлова 2005, 206–207; Pavlova 2008, 199–200); према познијима су објављени тропари – Борису и Глебу из 1662 (Иванова 1981, 223; Pavlova 2008², 200–201), а кнегињи Олги из 1560. године (Иванова 1999, 12; Pavlova 2008², 240).

³¹ Бошков 2001, 107–129.

³² О сложеним значењима која се у том тропару указују кроз библијске реминисценције: Назаренко 2001, 46; Василик 2013, 73; Милютенко, Василик б. г.

средици дуго пре московског рада Данила Крпца. И док је у више српских дела различитих жанрова истицана пре свега улога Владимира Свјатославича у христијанизацији Русије,³³ дотле у српској баштини нису уочени текстови потпуније службе којима би се непосредно потврдило његово посебно црквено празновање. Такву могућност наговештава, бар за један кратки период, чињеница да је из некадашње библиотеке манастира Крушедола³⁴ сачуван руски рукопис са таквом службом.³⁵ Треба приметити да у њему поменутог тропара и кондака нема. Филлигранолошко датирање самог кодекса деценијом између 1495. и 1505. године,³⁶ па и то што се традиција посведочена записом с краја XVII века да је он припадао књигама архиепископа и дившег деспота Максима Бранковића (1462–1516) у литератури сматра за вероватну,³⁷ дозвољава помисао да су се у његовом окружењу неговали извесни руски култови. Томе би у прилог ишла и околност да се у истој збирци налази још један, и то нешто ранији руски рукопис са више служби, додуше без службе кнезу Владимиру и без његовог помена.³⁸ Имајући у виду њихов изразито комплементарни састав,³⁹ ова два зборника се могу сматрати за сведочанство да су о руским светима у манастиру Крушедолу били добро обавештени. Подизање те деспотове задужбине припада добу које се одликује добром повезаношћу

³³ Бошков 2012, 699–703.

³⁴ Рукописне књиге Крушедолског манастира које су после Другог светског рата враћене из Загреба, сада се налазе у Музеју Српске православне цркве у Београду (Богдановић 1982, 225, 277–278). О историјату крушедолске библиотеке: Тимотијевић 2008, 261–283.

³⁵ Са ранијом литературом о том рукопису Ж. 4. 48 (МСПЦ 109): Бошков 2012, 711–713.

³⁶ Станковић 2003, № 109.

³⁷ Уп. Томин 2007, 70; Тимотијевић 2008, 278.

³⁸ У литератури о том рукопису Ж. 4. 49 (МСПЦ 63) срећу се мишљења да је он руског правописа из XVI века (Петковић 1914, № 24) или пак да је молдавски с краја XV века (Богдановић 1982, № 1516). Утврђено је да му је хартија из времена око 1490 (Станковић 2003, № 63), али је и даље остало отворено питање одакле потиче. Будући да поједини закључци о пореклу таквог рукописа различито утичу на интерпретацију српско-руских веза у доба сремских деспота, обратила сам се за мишљење А. А. Турилову као аутору важне студије о идентификовању молдавских рукописа (Турилов 2014в, 421–457). Пошто је на моју молбу прегледао снимак зборника, на чему се уваженом колеги и овом приликом најсрдачније захваљујем, саопштио ми је 2011. године своје мишљење да је тај зборник неоспорно руске редакције.

³⁹ У Ж. 4. 49 (МСПЦ 63) посебну пажњу привлачи то што се у оквиру службе кнезу Михаилу Черниговском и његовом бољарину Фјодору на месту прошлошко житија налази у српским збиркама неуочена позната Повест о убиству Батија, која је ту пропраћена белешком да је то творение паходина сержина (Бошков 2011, 589–606).

Бранковића и Јакшића са словенским Истоком. Тад су, поред њихових веза са словенским великашима и живљем у саставу Литваније, нарочити значај добили и њихови односи са Москвом. Крајем XV века почеле су се после извесног застоја обнављати традиционалне везе Русије с Југом, Светом Гором пре свега. С разлогом се може мислити да су тада приликом повезивања Срба из крајева преко Дунава и Саве са московским великим кнезом важну улогу играли монаси манастира Св. Пантелејмона.⁴⁰ Посланици из тог руског манастира на Атосу, чије је братство у то време било већином српског порекла,⁴¹ стигли су до московског двора 1497. године. Како произлази из документације о посланствима с Југа великом кнезу Василију Ивановичу из 1508–1509. године,⁴² и најранији податак о пријему београдских изасланика у Москви односи се на време његова оца, али не на период пре априла 1502. године.⁴³

Судећи по другим примерима, попут оног добро познатог о доношењу Житија св. Саве 1517. године великом кнезу, вероватно је да су и ови одласци изасланика са Балкана руском владару почетком XVI века резултирали извесном разменом дарова у књигама. Будући да је у руским летописима вест о доласку стараца из Св. Пантелејмона великом кнезу 7004/7005. године била пропраћена саопштењем да њихов манастир „строение бејаше прежних/первых великих князей русских“ – а оно постоји и у варијанти са додатком „от великого Владимира“⁴⁴ – није незамисливо да су пантелејмонски монаси култне списе о њему у Русији упознали и оданде их донели. Уз податак да су књиге у Срему преписивали и потписивали дошљаци из Украјине, којих је било и у Ангелининој околини па и служби, те да је за Јакшиће из Баната трактат на верске теме

⁴⁰ Бошков 2014, 37–43.

⁴¹ Турилов 2009, 85.

⁴² Раније се мислило да су београдски митрополит Теофан, бивша деспотица Ангелина Бранковић и српски деспот Иваниш Бериславић своје изасланике упутили 1509. године, али из новијег издања одговарајуће документације произлази да су они са Ангелинином граматом, која је била датирана 1508. годином, стигли у Москву на измаку те или на самом почетку 1509. године (Каштанов 2004, 8–40; Бошков 2014, 42).

⁴³ У својој представци Василију Ивановичу коју су изасланици београдског митрополита предали у Москви 1509. године они су истакли да су приликом свог претходног доласка од његовог оца добили грамату и са његовим господарским именованом (Димитријевић 1903, 17). Како се од априла 1502. године, када је Василије Иванович био проглашен за самодршца, у граматама његово име почело појављивати крај очевог, може се сматрати да је то критериј *ante quem* по издавања прве грамате београдском манастиру, те да се тиме нешто ближе одређује и први долазак његових изасланика у Русију.

⁴⁴ Бошков 2002, 25–62.

сачинио Василиј Никољски,⁴⁵ то би био оквир у којем се назире снажнија заступљеност рукописа источнословенске провенијенције, у оквиру које руски зборници што су сачувани у Крушедолу, не изгледајући као изузетак, чине реалном и претпоставку да се од првих деценија XVI века по црквама на поседима Бранковића и Јакшића, а вероватно и још понегде, налазило више рукописа према којима су се прослављали руски свети. Ако таква дела раније и нису била запажена и описана, ипак, имајући у виду судбину манастира у Срему, не треба искључити да је по фрушкогорским манастирима још пре Другог светског рата било богослужбених књига које су, бар у својим месецословима, садржале њихове помене.

С обзиром на време настанка, њиховом некадашњем потпунијем корпусу можда би могао припадати руски Псалтир с последовањем БМС РР II 24, мада његов кодиколошки опис оставља места сумњи да је сам рукопис стигао на српско подручје пре средине XVII века.⁴⁶ Околност да су на његове маргине дописани помени јужнословенских празника сведочила би о употреби тог календара у српској цркви, а Д. Е. Стефановић је мишљења да би он бар делимично спадао и у јужнословенску односно српску хагиолошку традицију,⁴⁷ што би могло указивати и на то да су на богослужењима у српским храмовима коришћени руски химнографски текстови, а међу њима и тропар и кондак посвећен кнезу Владимиру које БМС РР II 24 такође садржи. И под претпоставком да се у време сремских Бранковића по неком спису какав је крушедолски служила читава служба кнезу Владимиру, питање је колико би се то могло одржати после изумирања породице последњих деспота Бранковића и уопште у условима који су настали с турским освајањима у XVI веку. Не превиђајући ни могућност да су руски култови на Југ допирали и другим путевима, у кодексима друкчијих састава, као и кроз различите ликовне представе,⁴⁸ ипак би се

⁴⁵ Русина 2000, 69–74; Бошков 2011, 713.

⁴⁶ Рукопис БМС РР II 24 приказује се као руски на хартији француског порекла из 1510/1520. године са воденим знацима какви се не уочавају у српским споменицима, али је при његовом повезивању употребљена хартија са сличним паралелама у грађи са литванске територије из 1643. и 1650. године, што наводи на питање о томе где је он био укоричен и када је стигао на Југ (Грбић и др. 1993, 59–64).

⁴⁷ Стефановић 1993, 170.

⁴⁸ Један од најзанимљивијих извора сазнања о руским култовима интерпретираним на посебан начин налази се у богатом иконографском програму катапетазме коју је Иван Грозни 1557. године подарио Хиландару. Између осталих својих значења, та репрезентативна плаштаница у десетак медаљона са ликовима историјских личности, који су натписани различитим чиновима светих, садржи и својеврсни преглед историје Свете Русије од кијевског кнеза Владимира све до „нових чудотвораца“

рекло да се њихово потоње ширење на српском подручју одвијало захваљујући првенствено поменима у богослужбеним књигама што су почеле пристизати са интензивирањем веза између московског двора и црквених средишта на Југу негде од средине XVI века. Није искључено да је ту и пре преписа Данила Крпца било рукописа са различитим избором руских химнографских текстова, али о њима (изузев поменутог руског БМС РР II 24, чије присуство на Југу у хронолошком погледу није јасно), као ни о њиховом умножавању од стране српских писара, колико ми је познато, нису објављена конкретна обавештења.⁴⁹ У перспективи коју означавају изнети подаци чини се, бар засада, да би тропарник Данила Крпца у неколико својих преписа српске језичке редакције представљао у српској средини почетак посебне етапе химнографског прослављања руских светих уопште, и кнеза Владимира посебно. Да то није остао усамљени покушај, показује чињеница да је у српском Псалтиру с последовањем патријарха Калиника БМС РР II 22, који је на хартији из шесте или седме деценије XVII века, такође заступљен тропар и кондак кнезу Владимиру у оквиру сличног, мада нешто скромнијег репертоара руских празника од оног у Арад 25.⁵⁰ Калиник, који је на пећки патријаршијски престо постављен 1693, исте године је забележио да му је тај рукопис донет „на службу“ док је био на преговорима с турским пашом у Дренопољу. Његов запис је сведочанство да се месецослов са химнографским допунама које су посвећене већем броју руских празника и после Велике сеобе сачувао у јужним областима, односно да се онде, по свој прилици, и одраније налазио, те да се, што је важно, употребљавао при богослужењу. Прелиминарни увид у текстолошки однос између њега и Арад 25 указује на то да, и поред многих сличности, има и таквих разлика да се не може говорити о њиховој

из московског периода (Смирнова 2000, 495–503). У посланици коју су следеће године Хиландарци упутили руском цару они су – наводећи *сѣѣ рѣскіѣ чѣтворце Петра и ѿлеѣїа и ѿонѣ* – показали како умеју применити значења наглашена катапетазмом (Димитријевић 1903, 28).

⁴⁹ Пажњу, међутим, заслужује то што је установљено како Псалтир с последовањем Гаврила Тројичанина БМС II РР 19 из 1643. године одражава ранију руску традицију календара организованог по мартовском рачунању (Стефановић 1993, 185–186). Проверавањем *de visu* није се, додуше, потврдио објављени податак о помену Игнатија Ростовског који би пружио сигурнији хронолошки критериј, али се испоставило да се у том месецослову налазе неколики руски празници са одговарајућим химнографским текстовима у којима би се он након подрбног испитивања можда могао пронаћи. Ваљало би испитати шта у том погледу значи сам избор руских празника и колико би при томе био од помоћи текст тропара и кондака којима је прапураћен датум успомене на Леонтија Ростовског.

⁵⁰ Опис у: Грбић и др. 1993, 48–52. Уп. Бошков 2012, 700, 704.

међусобној генетској повезаности. То, са своје стране, води закључку да се током XVII века у више наврата у српску редакцију преносио текст руског месецослова са тропарима и кондацима руским светима.

Изван источнословенског ареала тропар кнезу Владимиру био је, изгледа, врло редак. У јужнословенској редакцији пре преписа Данила Крпаца уочен је, заправо, само у кодексу BARPR 81 из XVI века, где се налази у месецослову уз типик. Рукопис се описује као молдавски – Александар И. Јацимирски је забележио да је он „молдавског писма“, Петре П. Панaitescu да је тај „Устав церковный“ у Молдавији писао кнез днак от загра, сынъ попа късию, те да му је језик црквенословенски средњобугарске редакције.⁵¹ Боњу Ст. Ангелов са л. 167δ–168а истог рукописа, за који каже да је средњобугарске редакције, објављује 1958. године „кратку прославу“ којом се под датумом 15. јули обележава Успење кнеза Владимира као *аџлџи равнаго самодрџца рускиа земли*.⁵² Осврћући се на тај текст из службе кнезу Владимиру Румјана Павлова се позива на наведено издање рукописа, али га, са своје стране, означава као бугарски, док Герхард Подскаљски поводом њега говори „о једној реткој јужнословенској *Похвали*“.⁵³ Уобичајено је сматрати да су уопште на словенском Југу списи о кнезу Владимиру били слабо заступљени. Р. Павлова, која је систематски проучавала раније јужнословенске рукописе посвећене прослављању источнословенских светих, навела је Владимирово житије само у поменутом синајском палимпсесту.⁵⁴ Ауторка се, додуше, бавила јужнословенском грађом из XIII и XIV века, али по томе што је, уз констатацију да у њој служба кнезу Владимиру није позната, ипак забележила тропар и кондак из XVI века у издању Б. С. Ангелова, може се мислити како би поменула и друге списе о Владимиру, да их је знала у млађим преписима, упркос томе што би они били ван хронолошких граница њеног разматрања. Произлази, дакле, да се присуство тропара и кондака кнезу Владимиру међу Јужним Словенима засад потврђује само текстом у Арад 25. Пошто је Данил Крпац у више наврата умножавао свој из Русије донети препис, може се с разлогом мислити да се својевремено у Арад 25 није налазио његов једини примерак.

У време кад се Данил Крпац налазио у Москви прослављање руских светих било је толико заступљено да је Наталија С. Серјогина закључила „что на практике произошла замена греческого месџцеслова на славџанский и в церковном обиходе конца XVI и в XVII в. праздновались

⁵¹ Яцимирский 1905, № 82; Panaitescu 1959, № 81.

⁵² Ангелов 1958, 198–199.

⁵³ Павлова 1993, 100; Pavlova 2008, 283; Подскаљски 1996, нап. 1077.

⁵⁴ Павлова 1993, 100–103; Pavlova 2008, 280–283. Уп. Пичхадзе и др. 2005, 303–308.

преимущественно отечественные памяти“.⁵⁵ Мада се категоричност такве тврдње у потоњој литератури ублажила, оцена о снажном продору руских култова у богослужење није се негирала, а он је интерпретиран у складу са актуелном концепцијом о Москви – трећем Риму.⁵⁶ Будући да је, дакле, Данил Крпац на московским богослужењима свакако имао прилике да присуствује прослављању руских светих, као и да по различитим богослужбеним књигама лако дође до химнографских текстова њима посвећеним, није чудно што се одлучио да их из неког руског изворника пренесе у српску језичку редакцију.

Служба кнезу Владимиру постоји у више редакција. Према Михаилу Славницком, тропара „Уподобивыися купцу“ у најстаријој редакцији још није било, он се појављује у каснијим допунама,⁵⁷ а после канонизационих сабора из средине XVI века биће укључен у већину њених преписа. Н. С. Серјогина, која је текст тог тропара издала по Стихиару „Дьячье око“ с краја XVI века,⁵⁸ само је уопштено констатовала да није установљено „когда были сложены песнопения о нем“.⁵⁹ Поставке М. Славницког преиспитала је и развој службе представила Надежда И. Миљутенко након свог систематског разматрања много потпуније грађе но што ју је он својевремено имао у виду.⁶⁰ Није, међутим, пронашла раније рукописе од оних које је М. Славницки знао, а поводом пергаментног Празничног минеја РНБ, Соф. 382, из којег је објављен најстарији текст службе, напоменула је да тај рукопис, према новом датирању, не потиче из XIII него је настао од средине XIV до почетка XV века. На основу Зборника Матвеја Кусова из 1414. године, који је познат према двома копијама из XIX столећа,⁶¹ као и Волоколамског стихиара из XIV века,⁶² ауторка је издвојила и посебну редакцију службе (назвала ју је „отдельная“) која је, како је устврдила, постојала паралелно, а можда и раније од редакције коју је као прву одредио М. Славницки. За тему овог рада та посебна редакција занимљива је нарочито по томе што је садржала текст тропара „Уподобивыися купцу“. Према грађи коју је Н. И. Миљутенко у својим радовима

⁵⁵ Серегина 1994, 27.

⁵⁶ Уп. Рамазанова 2004.

⁵⁷ Славнитский 1888, 209.

⁵⁸ Сад се његов рукопис прецизније датира у период 1588–1591 (Рамазанова 2004).

⁵⁹ Серегина 1994, 67, 306–307.

⁶⁰ Ауторка се разматрањем развоја службе кнезу Владимиру бавила у више радова (Миљутенко 2008, 206–212; Миљутенко 2014; Миљутенко, Василик б. г.

⁶¹ Прва копија, а према њој је сачињена друга, објављена је у: Срезневский 1893.

⁶² Неколике стихире кнезу Владимиру уписане су у тај рукопис РГБ ф. 113, № 3, накнадно, али руком писара основног текста.

сукцесивно приказивала, произлази да је сада најстарији сачувани рукопис са текстом тог тропара Минеј за јули РНБ, Соф. 209 из периода око 1460. године, где се у саставу интегралне службе кнезу Владимиру налази и текст кондака „Подобствова великому в апостолех Павлу“, који је пре тога био унет у Јерусалимски типик БРАН, Арханг. Д. 3 из 1422. године.⁶³

Служба Владимиру Свјатославичу без поменутог тропара и кондака стигла је, као што је већ констатовано, до сремског манастира Крушедола у руском рукопису с прелаза између XV и XVI века; почетком XVII века Данил Крпац је у Москви у српски језички израз пренео, заједно са читавим синаксаром, и тај тропар и кондак, да би их затим у босанском манастиру Папраћи даље умножавао у саставу истог литургијског календара. Тај химнографски текст, за који је утврђено да је свакако постојао 1422. године, а по свој прилици и нешто пре тога, нашао се у месецослову Псалтира с последовањем из Арад 25 међу таквим богослужбеним саставима који су, пратећи установљавање руских култова, настајали кроз вишевековно раздобље. Свих тридесетак руских празника заступљених у Арад 25, од раних кијевских до московских, припадају онима којима је средином XVI столећа било прописано прослављање у читавом Московском царству. Неких пола века касније списи који су томе били намењени почели су, захваљујући раду Данила Крпца, да се шире и по Балакану. Препознати у Арад 25, они употпуњавају онај попис дела руске провенијенције што су, без обзира на то кад су била сачињена, на Југ стизала кроз XVI–XVII век, те потврђују и са своје стране оцену А. А. Турилова „о достаточном широком кругу интересов книжников, посећавших в то время *Третий Рим*“.⁶⁴

У рукописној традицији текст наведеног тропара и кондака је стабилан;⁶⁵ променама је, међутим, подлежала формулација заглавља празника Успења кнеза Владимира. Уз његово име, према подацима О. В. Лосева, најпре није било никаквог атрибута светости, а затим су се почеле појављивати опширније одреднице у којима су се низали различити елементи, тако да ова ауторка сматра како у томе „можно проследити трансформацију древног княжеског култа Владимира в русле идеологии Московской Руси“.⁶⁶ У два рукописа српског језичког изрази, у месецослову Данила Крпца и Псалтиру патријарха Калиника, заглавља су опширнија, али

⁶³ Из тог рукописа кондак је објављен у: Милютенко, Василик б. г., 367–368.

⁶⁴ С ранијом литературом: Турилов 2014г, 483–485.

⁶⁵ Без битних измена задржао се и у савременој служби (уп. нпр. „Зеленые минеи“: Миня 2002, 186, 195).

⁶⁶ Лосева 2001, 91–92.

не и сасвим истог вида. Наиме, оба обележавају Владимира историјски неверодостојном титулом великог кнеза, а у односу на Арад 25 млађи рукопис патријарха Калиника додатно га означава и као самодржца роускѣ земљѣ, што је иначе облик његове титуле који се среће од почетка XV века. Међу њиховим текстовима нема суштинских разлика, те се у продужетку доноси једино текст из Арад 25.

ТРОПАР И КОНДАК КИЈЕВСКОМ КНЕЗУ ВЛАДИМИРУ

У Арад 25, л. 183а под 15. јулом долази најпре помен стѣ^к мѣ^никъ кѣ^рника ю^линти мѣ^ри его, а затим:

в' таже днь оупеніе рав'ноаплнаго вѣкаго кнѣ вла^ммира нарѣнь въ стѣ^к крѣщеніи василіа ѣ крѣти в'сѣ рвскю землю. трѣ мѣ^нико^м. мѣ^ници твон гн̄ :: се^к, в̄ и влѣ^мирус трѣ. гл̄а „д̄.

Оупѣби се квп'цѣ ишвщѣмъ добраго бнсера славнодр'жавнѣи владимире. на висотѣ стола сѣ мѣ^ре градово^м бгѣспнаго кѣ^века испнтѣ послалше къ цркомѣ градѣ оуѣѣти православною вѣ^рѣ. и обѣ^рте безсѣ^ннии бнсерѣ х̄а избравшаго те јако в'торого павла ѿтрѣсшаго слѣпотѣ въ стѣ^ни квпелн дшевнью квп'но и тѣлеснью. тѣм же пражнел ти оупеніе. людіе твон свщи. млн̄ сптѣ се др'жави ти рвскіе начел'нико^м, х̄длюбвѣи^м кнезе^м и множѣтвѣ владомѣн̄ ::

и кѣ влѣ^ми^рс гл̄ь „н̄ в'збравнон.

Пѣбе се велико^м аплап павла въ др'жавнѣи сѣ^днина^х вьсе славнѣи владимире в'са јако младенчаскаа мѣ^рованіа остав'ль ѣ ѿ ідолѣ^х славженіе и јако мѣ^ржъ свѣршенѣ јаки се бжѣтв'наго крѣщеніа багрѣницею оукрашени и спителю х̄с въ вѣлѣи прѣ^стоѣ. млн̄ сптѣ се др'жави ти рвскіе начел'нико^м х̄длюбвѣи^м кнезе^м и множѣтвѣ владомѣн̄.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

СКРАЋЕНИЦЕ

VARPR – Библиотека Румунске академије наука у Букурешту

БМС – Библиотека Матице српске у Новом Саду

БРАН – Библиотека Академије наука у Санкт Петербургу

МСПЦ – Музеј Српске православне цркве у Београду

НБС – Народна библиотека Србије у Београду

РГБ – Руска државна библиотека у Москви

РНБ – Руска национална библиотека у Санкт Петербургу

ЛИТЕРАТУРА

Ангелов 1958: Б. Ст. Ангелов, *Прослава на Владимир, Борис и Глеб*, Из старата бугарска, руска и српска литература, Софија 1958, 198–218.

Богдановић 1971: Д. Богдановић, *Сџара српска библиотека*, Летопис Матице српске (1971) посебан отисак 1–59.

Богдановић 1975: Д. Богдановић, *Српски рукописи у Библиотеци епархије арадске*, Зборник Матице српске за књижевност и језик XXIII/1 (1975) 45–49.

Богдановић 1980: Д. Богдановић, *Историја сџаре српске књижевности*, Београд 1980.

Богдановић 1982: Д. Богдановић, *Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI–XVII века)*, Београд 1982.

Бошков 2001: М. Бошков, *О раду Данила Крица*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор LXV–LXVI/1–4 (2001) 107–129.

Бошков 2002: М. Бошков, „Сџроение” *аџоској манастџира Светој Панџелејмона у руским летописима*, Зборник Матице српске за славистику 62 (2002) 25–62.

Бошков 2011: М. Бошков, *Дело Пахомија Србина с моџивима даџијевџине у крушедолском рукопису*, Српска теологија данас 2010. Ур. Б. Шијаковић, Београд 2011, 549–603.

Бошков 2012: М. Бошков, *Прилоџ ироучавању српске рецеџије кулџа кијевској кнеза Владимира Свјатославича*, Српска теологија данас 2011. Ур. Б. Шијаковић, Београд 2012, 699–717.

Бошков 2014: М. Бошков, *О односима манастџира светој Панџелејмона са светом (извесна џиџања и недоумице џоводом српско-руских веза)*. Афон и славјански мир, 1, Материали меџународној научној конференцији, по-

- священной 1000-летию присутствия русских на Святой Горе. Ред. Ж. Л. Левшина, Святая Гора Афон 2014, 35–46.
- Василик 2013: В. В. Василик, *Служба св. равноапостольному князю Владимиру и Кирилло-Методиевская традиция*, Петербургские славянские и балканские исследования 2 (июль–декабрь 2013) 67–77.
- Вознесенский 1996: А. В. Вознесенский, *Служебная псалтирь в восточнославянском книгопечатании XVI–XVIII вв.*, Труды Отдела древнерусской литературы 50 (1996) 215–219.
- Голубинский 1998: Е. Голубинский, *История канонизации святых в Русской церкви*, Москва 1998 (1903).
- Грбић и др. 1993: Д. Грбић, К. Минчић-Обрадовић, К. Шкорић, Љ. Васиљев, Ј. Грковић-Мејдор, С. Јакшић, Д. Е. Стефановић, *Ђирилске рукописне књије Библиотеке Мајице српске*, IV, *Псалтири*. Ред. В. Јерковић, Нови Сад 1993.
- Димитријевић 1903: Ст. М. Димитријевић, *Документи који се тичу односа између Српске цркве и Русије у XVI веку*, Споменик СКА XXXIX (1903) 16–42.
- Иванова 1981: К. Иванова, *Български, сръбски и молдо-влахийски кирилски ръкописи в сбирката на М. Погодин*, София 1981.
- Иванова 1999: К. Иванова, *Успение Методиево*, *Palaeobulgarica* XXIII/4 (1999) 7–24.
- Каштанов 2004: С. М. Каштанов, *Состав и содержание документов «греческих» посольских книг № 1 и 2*, Россия и греческий мир в XVI веке, т. 1. Подготовили С. М. Каштанов, Л. В. Столярова, Б. Л. Фонкич, Москва 2004, 8–40.
- Лихачева 1981: О. П. Лихачева, *Служебная псалтирь как особого рода сборник*, Проблемы научного описания рукописей и факсимильного издания памятников письменности. Ред. М. В. Кукушкина, С. О. Шмидт, Ленинград 1981, 222–241.
- Лосева 2001: О. В. Лосева, *Русские месяцесловы XI–XV веков*, Москва 2001.
- Милютенко 2008: Н. И. Милютенко, *Святой равноапостольный князь Владимир и крещение Руси*, Санкт-Петербург 2008.
- Милютенко 2014: Н. И. Милютенко, *Крещение Руси в гимнографии* <www.vladimirskysobor.ru, 25. XII 2014>.
- Милютенко, Василик б. г.: Н. И. Милютенко, В. В. Василик, *Святой Владимир и крещение Руси. Отражения в гимнографии* <www.rfh.ru/downloads/Books/144193022/pdf>
- Миня 2002: *Миня. Июль*, т. 2, Москва 2002 <<http://minei.ru>>.
- Мошкова 2014: Л. В. Мошкова, *Заметки составителя*. Каталог славяно-русских рукописных книг XVI века, хранящихся в РГАДА, Москва 2014, 634–655.
- Назаренко 2001: А. В. Назаренко, *Древняя Русь на международных путях*, Москва 2001.

- Павлова 1988: Р. Павлова, *Сведения о Борисе и Глебе в южнославянской письменности XIII–XIV вв.*, Palaeobulgarica XXII/4 (1988) 26–40.
- Павлова 1993: Р. Павлова, *Жития русских святых в южно-славянских рукописях XIII–XIV вв.*, Славянска филология 21 (1993) 92–105.
- Павлова 2005: Р. Павлова, *Неотбелязани славянски творби в рѣкописа Хлуд 189*, Старобългарска литература 33–34 (2005) 199–208.
- Петковић 1914: С. Петковић, *Ойис рукойиса манастѣира Крушедола*, Сремски Карловци 1914.
- Петковић 1951: С. Петковић, *Збирка рикойиса манастѣира Кувезжина, Дивше, Шишајтовца и Гретијеја*, Споменик САН СІ (1951).
- Пичхадзе и др. 2005: А. А. Пичхадзе, В. А. Ромодановская, Е. К. Ромодановская, *Жития княгини Ольги, варяжских мучеников и князя Владимира в составе синайского палимпсеста* (РНБ, Q. п. I. 63), Русская агиография. Исследования. Публикации. Полемика. Ред. С. А. Семячко, Санкт-Петербург 2005, 288–308.
- Подскальски 1996: Г. Подскальски, *Христианство и богословская литература в Киевской Руси (988–1237 гг.)*, Санкт-Петербург 1996.
- Рамазанова 2004: Н. В. Рамазанова, *Московское царство в церковно-певческом искусстве*. Автореферат. Москва 2004 <cheloveknauka.com>; *Заключение диссертации* <disserCat.com>.
- Русина 2000: Е. В. Русина, *Знакомый незнакомец: Василий Никольский en famille*, Славяноведение 2 (2000) 69–74.
- Сводный каталог 1984: *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI–XIII вв.*, Москва 1984, № 454.
- Семячко 2014: С. А. Семячко, *К определению следованной псалтири как сборника устойчивого состава*, Вестник НГУ. Серия: История, филология 8 (2011) 59–68 <<http://www.nsu.ru/jspui/bitstream/nsu/4896/1/07.pdf>>.
- Сергий 1997: Сергий (Спасский), *Полный месяцеслов Востока*, т. I, Москва 1997 (Репринтное воспроизведение: г. Владимир 1901).
- Серегина 1994: Н. С. Серегина, *Песнопения русским святым. По материалам рукописной певческой книги «Стихирарь месячный»*, Санкт-Петербург 1994.
- Славнитский 1888: М. Славнитский, *Канонизация св. князя Владимира и службы ему по памятникам XIII–XVII веков*, Странник (июнь–июль 1888) 197–237.
- Служебник 1602: *Служебник*, Москва 1602 <www.oldrhc.ru/divine/old-book/book/>.
- Смирнова 2000: Е. Смирнова, *Катапетазма 1555. г. К иконографической программе окаймления*, Међународни научни скуп Осам векова Хиландара – историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура. Ур. В. Кораћ, Београд 2000, 295–503.

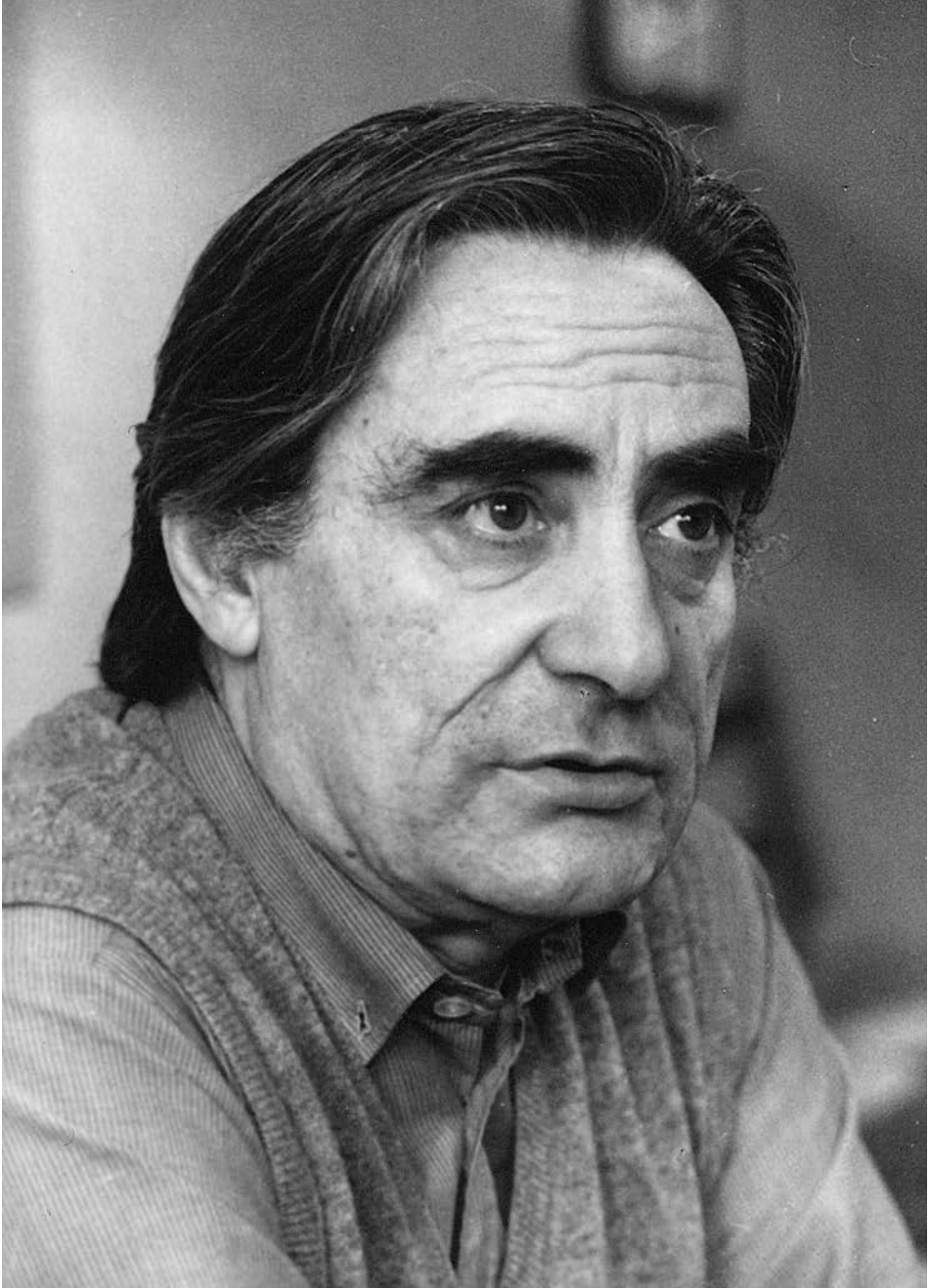
- Срезневский 1893: В. И. Срезневский, *Мусин-Пушкинский сборник 1414 года в копии начала XIX-го века*, Санкт-Петербург 1893 <<http://skalmaz.ru>>.
- Станковић 2003: Р. Станковић, *Рукописне књиге Музеја Српске православне цркве у Београду. Водени знаци и даширање*, Београд 2003.
- Стефановић 1989: Д. Е. Стефановић, *Прилози ироучавању месецо sloва XIII и XIV века*, Јужнословенски филолог XLV (1989) 137–160.
- Стефановић 1993: Д. Е. Стефановић, *О иоменима словенских иразника у месецо sloвима исалтира с иоследовањем Библиошке Маишице српске, Ђирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске, IV, Псалтири*. Ред. В. Јерковић, Нови Сад 1993, 169–193.
- Стојановић 1902: Љ. Стојановић, *Сћари српски зайиси и најииси*, I, Београд 1902.
- Стојановић 1903: Љ. Стојановић, *Кашало Народне дидлиошке у Београду*, Београд 1903.
- Суботин-Голубовић 1992: Т. Суботин-Голубовић, *Фраименити службе о св. Борису и Глебу у рукопису др. 32 збирке манастира Дечана*, Јужнословенски филолог XLVIII (1992) 123–134.
- Суботин-Голубовић 1999: Т. Суботин-Голубовић, *Српско рукописно наслеђе од 1557. иодине до средине XVII века*, Београд 1999.
- Тимотијевић 2008: М. Тимотијевић, *Манасиир Крушедол*, II, Београд 2008.
- Томин 2007: С. Томин, *Владика Максим Бранковић*, Нови Сад 2007.
- Турилов 2009: А. А. Турилов, *Културне связи Московской Руси и Сербии в XIV–XVI вв.*, Москва – Сербия, Белград – Россия. Сост. С. Долгова, Е. Иванова, А. Турилов, Т. Суботин-Голубовић, Белград–Москва 2009, 78–115.
- Турилов 2011: *Из истории русско – южнославянских книжных связей: новое и забытое*, *Rusica romana XVII* (2011) 9–32.
- Турилов 2014а: А. А. Турилов, *Памятники древнерусской литературы и письменности у южных славян в XII–XIV вв.*, Исследования по славянскому и сербскому средневековью, Београд 2014, 139–194.
- Турилов 2014б: А. А. Турилов, *Две забытые даты болгарской церковно-политической истории IX в.*, Исследования по славянскому и сербскому средневековью, Београд 2014, 107–136.
- Турилов 2014в: А. А. Турилов, *Критерии определения славяно-молдавских рукописей XV–XVI вв.*, Исследования по славянскому и сербскому средневековью, Београд 2014, 421–457.
- Турилов 2014г: А. А. Турилов, *Сербская средневековая литерно-книжная традиция в контексте православного славянского единства на Балканах*, Исследования по славянскому и сербскому средневековью, Београд 2014, 479–489.
- Устав 1610: *Устав*, Москва 1610 <www.oldrprc.ru/divin/old-book/ustav>.

- Штављанин-Ђорђевић и др. 1986: Љ. Штављанин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић, Луција Цернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*, I, Београд 1986.
- Яцимирский 1905: А. И. Яцимирский, *Славянские и русские рукописи румынских библиотек*, Сборник Отделения русского языка и словесности (1905) LXXIX.
- Miklas 1988: H. Miklas, *Kirillomethodianisches und nachkirillomethodianisches Erbe im ersten ostslavischen Einfluß auf die südslavische Literatur*, Symposium Methodianum. Herausgegeben von K. Trost, E. Völkl, E. Wedel, Neuried 1988, 437–461.
- Mošin 1959: V. Mošin, *Slavenska redakcija prologa Konstantina Mokisijskog u svjetlosti vizantijsko-slavenskih odnosa XII–XIII vijeka*, Zbornik Historijskog instituta JAZU 2 (1959) 17–67.
- Novaković 1878: S. Novaković, *Narodna predanja o boju kosovskom*, Starine JAZU X (1878) 176–200.
- Panaiteacu 1959: P. P. Panaiteacu, *Manuscriese slave din Biblioteca Academiei RPR*, vol. 1, Bucaresti 1959.
- Pavlova 2008: R. Pavlova, *Ostslavische Heilige in südslavischen Kanontexten der Slavia Orthodoxa im 13–14. Jahrhundert*, Halle (Saale) 2008.

ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ

Сл. 1. Димитрије Богдановић

Сл. 2. Димитрије Богдановић, децембар 1985.

Сл. 3. Слева надесно: Драган Недељковић, Дејан Медаковић,
јеромонах Хризостом (Столић), Димитрије Богдановић и непозната особа

Сл. 4. Слева надесно: Соња Богдановић (трећа), Димитрије Богдановић (четврти),
Фрањо Баришић (пети) на промоцији Каталога ћирилских рукописа манастира
Хиландара, САНУ, 1978.

Сл. 5. Здесна налево: Димитрије Богдановић, помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић, његова светост патријарх српски господин Герман, непосредно по отварању нове зграде Народне библиотеке (1973)

Сл. 6. Иво Андрић (други слева) у посети Археографском одељењу; слева надесно: Димитрије Богдановић (први), помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић (четврти) и манипулант у библиотеци Милан Јакшић (пети)

Сл. 7. Димитрије Богдановић (први слева) са Светозаром Радојчићем и супругом Соњом у Семинару за историју уметности Филозофског факултета

Сл. 8. Димитрије Богдановић (први слева) у Институту за историју уметности Филозофског факултета с Дејаном Медаковићем (у средини) и Радованом Самарцићем (здесна)

Сл. 9. Слева надесно: Димитрије Богдановић, Бранислав Црнчевић, Матија Бећковић, Дејан Медаковић, Душан Радовић и Стеван Раичковић на Светој Гори

Сл. 10. Димитрије Богдановић с колегама у Сентандреји: Стојан Вујичић (други слева), Динко Давидов (седи у средини), Сретен Петковић и Миодраг Јовановић (стоје здесна)

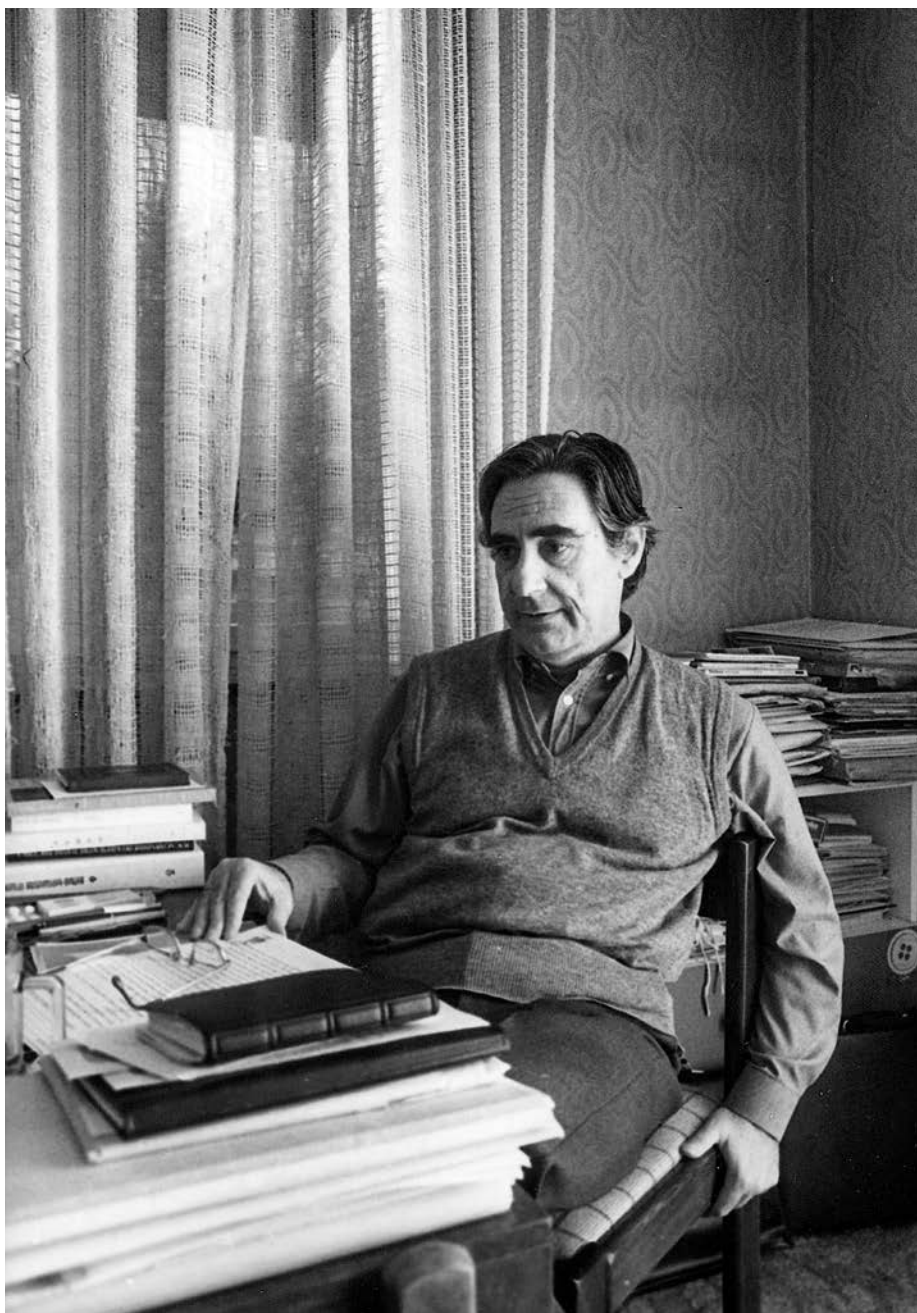

Сл. 11. Димитрије Богдановић с колегама у Раваници: Јованка Калић (прва слева),
Фрањо Баришић (трећи слева), Станислав Хафнер (пети), Радован Самарџић
(шести)

Сл. 12. Димитрије Богдановић с Димитријем Стефановићем у Великој Ремети

Сл. 13. Димитрије Богдановић држи предавање на Универзитету Колумбус (Охајо)

Сл. 14. Димитрије Богдановић у својој радној соби

IX F 70 (5 14)

Зборник ходошки

Ванф, IV + 188 + 3 ; 21,0 x 14,0 ; 16,5 x 8,5 ; 26 ;
 Чешкому изданима

Сб. 1	1 - 8	зан. н. 1, 8	
2	9 - 16	зан. н. 9	
3	17 - 24		
4	25 - 32		
5	33 - 40		
6	41 - 48		
7	49 - 56		
8	57 - 64		
9	65 - 72		
10	73 - 80		
11	81 - 88		
12	89 - 96		
13	97 - 104		
14	105 - 112		
15	113 - 120		
16	121 - 128	зан. н. 128	
17	129 - 136	зан. н. 129, опис. 139 , н. 131, опис. 135	
18	137 - 144	зан. н. 140	
19	145 - 152	зан. н. 146	
20	153 - 160		
21	161 - 169	опис. н. 163	
22	169 - 176	опис. н. 174	
23	177 - 184	зан. н. 181, 184	
24	185 - 188	зан. н. 185, 188 (отра жует.)	

Не могу найти место за -
 лена Хошкова; он решил -
 пойти в библиотеку в городе

Ана. опис. = VV

зам:

Брекетт Вилем. иже. до изданима н. 8-9 Хошкова прекопиранима
 црква Карл. мист.; о време издана заиме до н. 9' где глум: (Тол. 10 1, 8 et 9
 ex libro, Compendium Syntagmatis Matthaei Vlastensis continens, sec. XVI clar-
 taceo in 4., Bibliotheca metropolitana Carolinensis, transumpta sunt).

До н. 130 где глум. Хош. иже: Fol. isthoc, hunc spectat, an ad finem
 Codicis, incertum.

Сл. 15. Опис Ходошког зборника (Народни музеј, Праг), радни материјал

- (узне редослед)
- к 111) Синтагма Маврије Властаре, срп., XIV в. Ђакоп, 294 л. 290 x 225 мм. ²¹⁰ Записи.
- к 112) Синтагма Маврије Властаре, срп., XVI в. Ђакоп, 169 л. 320 x 245 мм.
- Минабилна омотача (с. Гарашић)
- к 113) Капоци Матаје, срп., XIV в. Ђеро-Менит, 133 л. 230 x 155 мм. Записи.
- к 114) Манах, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 236 л. 255 x 175 мм. Записи.
- Завеза (са омотачом) као 108
- к 115) Манах, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 267 л. 220 x 145 мм. Записи.
- к 116) Закоњик, срп., Жив. Генадија, XVI - XVII в. Ђакоп, 161 л. 210 x 145 мм. Записи.
- к 117) Ђорђевић, срп., XV в. Ђакоп, 161 л. 210 x 130 мм. Записи. ¹⁴⁰

Сл. 17. Радни материјал из 1977. године за Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI-XVII века)

САДРЖАЈ

Уводна реч	7
ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ	11
Мирјана Бошков	
Тропар и кондак кијевском кнезу Владимиру у рукопису Данила Крпца	13
MIRJANA BOŠKOV	
A TROPARION AND A KONTAKION DEDICATED TO THE KIEVAN PRINCE VLADIMIR IN THE MANUSCRIPT OF DANIL KRPAС	33
Зорица Витић	
„Слово о житију светог Антонија“ Гаврила Тројичанина	35
ZORICA VITIĆ	
“THE SERMON ABOUT THE LIFE OF ST. ANTHONY” BY GAVRILO TROJICANIN	45
Јасмина Грковић-Мејџор	
ЧУДО, ДНЕЋ И ДНЕО У СТАРОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ	55
JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR	
ЧУДО, ДНЕЋ AND ДНЕО IN OLD CHURCH SLAVONIC	66
Аксинија Джурова, Диљана Радославова	
Новооткрити фрагменти од Ловешкиа Дамаскин: Предварителни бележки	67
AxINIJA DŽUROVA, DIJANA RADOSLAVOVA	
NEW-FOUND FRAGMENTS FROM THE LOVECH DAMASKIN: PRELIMINARY NOTES	83
Климентина Иванова	
Панигирик № 282 од Библиотека на Србјската патриаршија в контекста на Балканската кирилска книжнина	93
KLIMENTINA IVANOVA	
THE BOOK OF PANEGYRICS AT THE LIBRARY OF THE SERBIAN PATRIARCHATE IN THE CONTEXT OF THE BALKAN CYRILLIC LITERATURE	122

Томислав Јовановић Библијска и апокрифна подлога Пролошког житија Светог пророка Јеремије	123
Томислав Јовановић BIBLICAL AND APOCRYPHAL PATTERNS OF THE PROLOGUE VITA OF THE HOLY PROPHET JEREMIAH	142
Јанис Какридис по, последн, последољетнје: от «метафизики предлогов» к историческој грамматице	149
YANNIS KAKRIDIS по, последн, последољетнје: FROM THE "METAPHYSICS OF PREPOSITIONS" TOWARDS HISTORICAL GRAMMAR	163
Мирослав А. Лазич Од Божидара Вуковића до Дионизија дела Векије: идентитет и псеудоним у култури раног модерног доба	165
MIROSLAV A. LAZIĆ FROM BOŽIDAR VUKOVIĆ TO DIONISIO DELLA VECCHIA: THE IDENTITY AND PSEUDONYM IN EARLY MODERN CULTURE	185
Катарина Мано-Зиси Непознати препис Службе светом кнезу Лазару и Слова о кнезу Лазару из треће деценије XV века	187
KATARINA MANO-ZISI AN UNKNOWN COPY OF THE SERVICE TO HOLY PRINCE LAZAR AND THE NARRATION ON PRINCE LAZAR FROM THE THIRD DECADE OF THE 15 TH CENTURY	201
Анисава Милтенова Ан унекслоред манускрипт витх апокрифа ин те колекцион оф Балтазар Вогишић	211
Анисава Милтенова Један непроучени рукопис који садржи апокрифе из збирке Валтазара Богишића	226
Александар Наумов Теологија у списима Ђурђа Црнојевића и Божидара Вуковића	227
ALEKSANDER NAUMOW THEOLOGY IN THE WRITINGS OF ĐURAĐ CRNOJEVIĆ AND BOŽIDAR VUKOVIĆ	238

ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ ПРИКУПЉАЊЕ ПИСАНИЈЕ ПРЕМА КАТАСТИХУ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА (БР. 521): ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ ЦРКВЕ И НАРОДА КРАЈЕМ XVII И ПОЧЕТКОМ XVIII ВЕКА	239
LJILJANA I. PUZOVIĆ PIOUS DONATIONS (PISANIYA), ACCORDING TO THE KATASTICH OF THE HILANDAR MONASTERY (№ 521): A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE SERBS AND THE EASTERN ORTHODOX CHURCH IN THE LATE 17 TH AND THE EARLY 18 TH CENTURY	263
ЈОХАНЕС РАЈНХАРТ СЛОВО (ПСЕУДО-)НЕКТАРИЈА ЦАРИГРАДСКОГ „IN THEODORUM MARTYREM“ (СРГ 4300; ВНГ 1768) У СРПСКОСЛОВЕНСКОМ ПРЕВОДУ	265
JOHANNES REINHART THE SERMON OF (PSEUDO-)NECTARIUS OF CONSTANTINOPLE “IN THEODORUM MARTYREM” (СРГ 4300; ВНГ 1768) IN A SERBIAN CHURCH SLAVONIC TRANSLATION	285
НАТАЛИЈА В. РАМАЗАНОВА СЕРБСКЕ СВЕТАТЕЉИ САВВА И АРСЕНИЈ В РУССКИХ ПЕВЧЕСКИХ РУКОПИСИХ	287
NATALIA V. RAMAZANOVA SERBIAN SAINTS SAVA AND ARSENJE IN RUSSIAN CHANT COLLECTIONS	297
ВИКТОР САВИЋ ПРЕПИС КАРЕЈСКОГ ТИПИКА ИЗ XVI ВЕКА (АХС 134/135)	299
VIKTOR SAVIĆ A 16 TH -CENTURY MANUSCRIPT COPY OF THE TYPIKON OF KARYES (AHS 134/135)	322
ЈОВАНА СТАНОЈЛОВИЋ ОРНАМЕНТИКА РУКОПИСНИХ КЊИГА МОНАХА РОМАНА (ДРУГА ЧЕТВРТИНА XIV ВЕКА)	325
JOVANA STANOJLOVIĆ ORNAMENTATION IN THE MANUSCRIPTS WRITTEN BY THE MONK ROMAN (THE SECOND HALF OF THE 14 TH CENTURY)	344
ЈАН СТРАДОМСКИ DWIE NIETYPOWE REDAKCJE KORMCZEJ ŚW. SAWY W ZBIORACH RĘKOPISÓW CERKIEWNYCH W POLSCE	357

JAN STRADOMSKI TWO COPIES OF AN ATYPICAL RECENSION OF THE NOMOCANON OF SAINT SAVA (KRMČIJA) IN RELIGIOUS MANUSCRIPT COLLECTIONS IN POLAND	373
ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ Хиландар 608 (МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР) – ВЕСНИК ПРОМЕНА У ЛИТУРГИЈСКОМ ЖИВОТУ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ	375
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ HILANDAR № 608 (DECEMBER MENAION): THE HERALD OF CHANGE IN THE LITURGICAL LIFE OF MEDIEVAL SERBIA	397
ЈАНИС ТАРНАНИДИС Слика српске списатељске и духовне делатности у XIII и XIV веку која се јавља у синајским словенским рукописима пронађеним 1975. године	399
ΥANNIS TARNANIDIS THE IMAGE OF SERBIAN LITTERARY AND SPIRITUAL ACTIVITY IN THE 13 TH AND 14 TH CENTURIES AS REFLECTED IN SLAVIC MANUSCRIPTS FOUND IN 1975 IN THE MOUNT SINAI	410
СЕРГЕЙ Ю. ТЕМЧИН Образ св. Вассиана Константинопольского как модель развития культа св. Прохора Пшинского: гимнография и агиография	411
SERGEY Y. TEMCHIN THE IMAGE OF BASSIANOS OF CONSTANTINOPLE AS THE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE CULT OF ST. PROHOR OF RČINJA: HYMNOGRAPHY AND HAGIOGRAPHY	425
БРАНИСЛАВ ТОДИЋ О једном месту у повељи Стефана Немањића Хиландару	427
BRANISLAV TODIĆ ON ONE PASSAGE IN THE CHARTER OF STEFAN NEMANJIĆ FOR HILANDAR	435
МАРИНА В. ЧИСТЯКОВА О јужнословјанских преводима Стишног пролога	437
MARINA V. CHISTYAKOVA SOUTH SLAVIC TRANSLATIONS OF THE VERSE PROLOGUE	455

СЕЋАЊА	457
ВЛАДЕТА ЈЕРОТИЋ ДИМИТРИЈЕ БОГДАНОВИЋ – У МОМЕ СЕЋАЊУ	459
КРАСИМИР СТАНЧЕВ С ДИМИТРИЕ БОГДАНОВИЧ В КОМИСИЈАТА ЗА РЪКОПИСИ НА СИВАЛ	463
ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ СЛУЖБА ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ У ЧАСТ И СПОМЕН ЧУДОТВОРНЕ ЈОЈ ИКОНЕ ВЕЛИКОРЕМЕТСКЕ: ОСВРТ НА ПРЕВОД АКАДЕМИКА ДИМИТРИЈА БОГДАНОВИЋА	469
ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ	473

SCALA PARADISI
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ У СПОМЕН
1986–2016

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

Уредник серије
Јасмина Грковић-Мејџор

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнез Михаилова 35

Технички уредник серије
Виктор Савић

Обрада ликовних прилога, слог и прелом
Мирослав Лазић

Тираж
400 примерака

Штампа и повез
Службени гласник, Београд

© Српска академија наука и уметности
2018

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

811.163.1(082)

091=16(082)

SCALA paradisi. Академику Димитрију Богдановићу у спомен : 1986–2016 : примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна 2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејдор и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова / уредници Анатолиј Аркадјевич Турилов ... [и др.]. – Београд : САНУ, 2018 (Београд : Службени гласник). – 487 стр. : илустр. ; 24 см. – (Словенски и српски средњи век / Српска академија наука и уметности. Одељење језика и књижевности, Старословенски одбор ; књ. 1)

На спор. насл. стр.: Scala paradisi. Scripta in memoriam Demetrii Bogdanović viri academici : 1986–2016. – Радови на више језика. – Тираж 400. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Резимеи на енгл. или срп. језику.

ISBN 978-86-7025-802-0

а) Старословенски језик – Зборници

б) Словенски рукописи – Зборници

COBISS.SR-ID 271614988